

MÜLTECİ DAVRANIŞI ve TOPLUMSAL ETKİLERİ: TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLERE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Ayşe Şebnem TUNÇ¹

Özet

Bu çalışmanın temel amacı, evrensel bir nitelik taşıyan mülteci davranışı ile Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin davranışını; göç alan toplum davranışı ile Türk toplumunun davranışını karşılaştırmak, bu suretle Suriyeli mülteci krizindeki davranışların evrensel bir nitelik taşıyıp taşımadığını tespit etmektir. Çalışma, göç eden ve göç alan toplum davranışlarını belirlemeye yönelik olarak yapılan saha araştırmalarının bulgularına dayanmaktadır. Çalışma neticesinde, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin ve bu göçü kabul eden Türk toplumunun davranış, beklenti, algı ve kaygılarının evrensel nitelik taşıdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Suriyelilerin Türkiye'ye etkilerini analitik bir gözle değerlendirebilmek, mülteci krizinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilmek, fırsat ve tehditleri belirleyebilmek amacıyla yapılan SWOT analizlerinin neticesinde, toplumsal kabul ile sosyal uyum sürecinin eş zamanlı ve birbirini destekleyici politikalar ile yürütülmesinin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Her iki toplumun beklentilerini dikkate alacak ve toplumsal kaygı yaratmayacak konuların başında ise Suriyelilerin eğitimi konusunun geldiği tespit edilmiştir. Sosyal uyum sürecine Türkçe dil öğretimi ile başlanması önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci Davranışı, Suriye Mülteci Krizi, Suriyeli Mülteci Krizinin Etkileri

Refugee Behaviour and Its Social Effects: An Assessment of Syrians in Turkey

Abstract

The main purpose of this paper is to compare refugee behavior having a universal nature with the behavior of Syrians who seek asylum in Turkey and to compare the immigration behavior with the Turkish society behavior, whereby to evaluate whether the Syrians behaviours are universal or not in the Syrian refugee crisis. The study is based on the results of field research doing to determine of the behaviors of the society having experiences about migration and immigration. As a result of the study, it is accepted that the migration behavior of these expectations between the Syrians who migrated to Turkey and the Turkish community has the universal nature of perception and concerns. In addition, with social acceptance, supportive policies and social harmonization processes are important for the effects of Syrians in Turkey to evaluate an analytical eye, to determine the results of the SWOT analysis made in order to highlight the strengths and weaknesses of the refugee crisis and the opportunities and threats of simultaneous. Education has been determined to take into account of the expectations of both communities and it does not create social anxiety. The proposal is to start with teaching Turkish language in the process of social harmonization.

Keywords: Migration, Refugee Behavior, Syrian Refugee Crisis, the Effects of Syrian Refugee Crisis

1 Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-mail: sebnemcerit@gmail.com

Giriş

Çalışmak ve daha iyi yaşama olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yörelere yerleşmesi (Öngör, 1980'den akt., Aksoy, 2012, s. 293) hareketi olarak bilinen göçlerin etkisi sadece bireylerin coğrafi değişikliği ile sınırlı kalmamakta göç eden ve göç alan toplumlarda zaman içerisinde toplumsal davranış biçimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. 15 Mart 2011 tarihinde, Suriye'de patlak veren kriz dünyanın en büyük nüfus hareketi ve mülteci krizlerinden birini yaratmış ve dört milyona yakın insanı sığınmacı konumuna düşürmüştür. Sürecin uzaması ile mülteciler gittikleri ülkelerde siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik alanında çeşitli etkiler yaratmaya başlamışlardır. Bu çalışma sırasında; öncelikle zorunlu göç ile yerinden edilen mültecilerin temel özellikleri ve davranış biçimleri incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin olarak milli ve uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar ve bölgede gerçekleştirilen saha araştırmalarının bulguları incelenmiş, teorik ve pratik bilgilerin karşılaştırılması suretiyle bazı öngörülerde bulunulmaya çalışılmıştır. Saha araştırmalarından elde edilen bulgular dikkate alınmak suretiyle Suriyelilerin Türkiye'ye etkilerini analitik bir gözle değerlendirebilmek, mülteci krizinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilmek, iç ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri değerlendirebilmek maksadıyla SWOT analizleri yapılmıştır. Bu suretle, Türkiye'deki Suriyelilerin güçlü yönlerinin değerlendirilmesi, zayıf yönlerini güçlü yönlere dönüştürecek stratejilerin geliştirilmesi ve olası tehditlerin güçlü yönler ile bütünleştirilebilecek fırsatlara dönüştürülmesi konusunda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

Göç, Zorunlu Göç, Mültecilik

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan "göç" kavramı dünyanın gündeminde her zaman önemli bir yer tutmuş, tarih boyunca meydana gelen göçler, dünyanın bugünkü nüfus dağılımını, sosyo-ekonomik yapısını ve kültürel gelişimini şekillendirmiştir (Gün, 2011, s. 271). Göç kısaca "bireysel ya da kitlesel yer değiştirme eylemi" (Şahin, 2001, s. 59) olarak tanımlanmaktadır. Daha geniş anlamda ise klasik bir yer değiştirme hareketinin yanı sıra insanların belirli bir süreyi veya tüm yaşamlarını geçirmek için farklı bir yörede yerleşmeleri konusunu da kapsayan (Aksoy, 2012, s. 293) göç kavramı, toplumsal düzeni ve ülkelerin politikalarını etkileyen sosyal bir olgu olarak kabul edilmektedir. İnsanların farklı coğrafyalar arasındaki bu hareketi bireysel ya da küçük topluluklar halinde olabildiği gibi, özellikle savaş durumlarında kitlesel düzeyde de olabilmektedir (Aksoy, 2012,

s. 293). Ekonomik veya başka kazançlar elde etmek için klasik göçmen ülkelerine (Castles ve Miller, 2008, s. 11) doğru göç eden göçmenlerden oluşan gönüllü göç hareketlerinden farklı olarak çatışmadan ve şiddetten kaçan göçmenlerden oluşan zorunlu göç hareketlerinde insanlar silahlı çatışma ve şiddet olayları yüzünden yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplumları terk etmek (Gökçan, Açıkyıldız ve Ataman, 2015) zorunda kalmaktadırlar.

Özellikle 80'li yıllardan itibaren yaşanan insani krizlerle birlikte dünya genelinde başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan göçmenlerin sayısında büyük oranda artış meydana gelmeye başlamış, ülkelerde yaşanan politik istikrarsızlıklar ise zorunlu göç hareketi olan kitlesel mülteci akımlarını (Castles ve Miller, 2008, s. 11) beraberinde getirmiştir. Soğuk savaşın son yıllarında Afganistan'da Sovyet işgaliyle başlayan iç savaşlar ve ardından ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle devam eden süreçten (Karal, 2013, s. 70) günümüze kadar Afganistan göç veren ülkelerin başında yer almış ve dünyanın ana mülteci kaynağı haline gelmiştir. 2014 yılına kadar dünya genelindeki mülteci-sığınmacıların yarısından çoğunu (% 55) Afganistan, Somali, Irak, ve Sudan gibi iç savaş ve çatışma yaşanan dört ülkeden kaçanlar oluşturmuştur (Deutsche Welle, 2013). 1.6 milyon Afgan mülteciye ev sahipliği yapan Pakistan, en fazla mülteci kabul eden ülkelerin başında yer almıştır (UNHCR, 2011, s. 15). Günümüzde ise Suriye Krizinin patlak vermesinin ardından, Dünya genelindeki toplam mülteci-sığınmacı sayısı 2014 yılı ortası itibariyle 46,3 milyona erişmiştir (UNHCR, 2014, s. 3). Suriye Krizinin üçüncü yılında başka ülkelere göç ederek sığınma talebinde bulunan Suriyeli sayısı, Birleşmiş Milletlerin (BM) yetki alanındaki en büyük mülteci nüfusu olan Afganların sayısını geçmiştir.

Suriye Krizinin başladığı 2011 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMYK) verilerine göre en fazla mülteci ağırlayan ilk 10 ülke arasında yer almayan Türkiye, 2014 yılı itibariyle mülteci ağırlayan ülkeler listesinde dördüncü sırada (UNHCR, 2014, s. 5) yer almaya başlamıştır. Mülteci ağırlayan ülkeler sıralamasında BM'nin Ocak 2015 tahminlerine göre birinci, Aralık 2015 tahminlerine göre ise ikinci sırada yer alması öngörülmektedir.

Kitlesel göç hareketlerinin nedenlerinin başında savaşlar gelmekte, savaşların uzun sürmesi ve şiddeti ise zorunlu göçü kaçınılmaz hale getirmektedir. Kitlesel göç hareketinin "zorunlu göç" olarak tanımlanabilmesi için iki şartı taşınması gerekmektedir. Bunlardan

birincisi ülkenin toplam nüfusunun en az %1'inin tehlike altında olması, diğeri ise en az 100 bin insanın şartlar gereği veya zorla yaşadığı yerden ayrılmış olmasıdır (Dinçer, Karaca ve Yavuz, 2013, s. 20). Günümüzde kitlesel göç hareketlerinin dünyada neredeyse tüm ülke sınırları arasında gerçekleşmesi, devletlerin bu konu üzerine eğilmesini zorunlu kılmış, (Gökçan vd., 2015) göç hareketlerinde ise mülteciler ve davranışları her zaman ayrı ve önemli bir yer tutmuştur.

Mülteci Davranışı

Mülteci (refugee) kısaca; başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından "kabul" edilen kişidir. Daha kapsamlı tanımı ise 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Buna göre;

"Menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini tabiyeti, beli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korunmasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi"

mülteci olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci terimi, uluslararası insan hakları belgelerinde koruma altına alınan mültecilerin "sığınma hakkı" nedeniyle sıklıkla "sığınmacı" kavramıyla karıştırılabilmektedir (Ataman, 2015, s. 25). Bir ülkede sığınma hakkı verilen kişiye mülteci denilirken, Göç Terimleri Sözlüğüne (2009, s. 49) göre "bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişi "Sığınmacı" olarak ifade edilmektedir.

Pek çok güçlüğü bünyesinde barındıran göç hareketleri, süreç içerisinde hem göç eden hem de göç alan toplumlarda kültürel değişimlere neden olmaktadır. Bununla birlikte, zorunlu göçlerde mülteci veya sığınmacı olmanın toplumsal dinamikleri ekonomik nedenli göçlerden farklılık göstermektedir. Silahlı çatışma ve şiddet olayları, yaşamlarını ülkelerinde sürdürülemez kıldığı için yurtlarını ya da içinde yaşadıkları toplumları terk etmek zorunda kalan sığınmacıların çoğu ilk sığınma yeri olan komşu ülkelerde kalmayı tercih etmektedirler. İleride daha iyi ekonomik ve sosyal fırsatlar sunan ülkelere göç ise sadece küçük bir azınlık için mümkün olabilmektedir. Bu durum ise, finansal kaynaklar, insani sermaye (eğitim vb.) ve gidilecek ülkelerdeki sosyal ağlara sahip olma ile bağlantılı olarak

gelişmektedir (Zolberg ve Benda, 2001, s. 408). Seguin'e göre;

“Ülkelerini ve bölgelerini terk etme nedenleri ne olursa olsun ya da vardıkları yerde nasıl karşılanırlarsa karşılanırlar göç edenler, özelliklerine bağlı olarak (göçün şekli, zamanı, nedeni, zorunlu ya da istemli olması, göç edenlerin cinsiyetleri, yaşları, göç edilen yerin özellikleri vb.) farklı derecelerde de olsa uyum güçlükleri yaşamaktadırlar” (1956, s. 405; Gün, 2011, s. 272).

Göç edenler farklı bir dil öğrenmede, yabancı bir kültüre uyum sağlamada alışkanlıklarından farklı değişik bir yaşama alışmada güçlüklerle karşılaşabilmektedirler (Gün, 2011, s. 272). Bu nedenle göçler, toplumların bilincinde derin izler bırakmakta, insanların fiziksel çevresi, maddi yaşam koşulları ve ruhsal yapısını şekillendirmektedir (Gökçan ve ark., 2015). Kişilerin alışmış olduğu çevresinden kopuşunun zorunlu olduğu durumlarda göç, çoğu zaman geri dönüşü pek mümkün olmayan ve kişinin kendi fiziksel ve dolayısıyla ruhsal çevresinden ayrılmasına yol açan bir süreç özelliği göstermektedir (Buz, 2004, s. 7). Gökçan, ve ark.,'ne (2015) göre;

“Toplu göç ve mültecilik, zorlu ve geleceği belirsizlikler içeren bir yaşamı ifade etmektedir. Mültecileri ülkelerinden göç etmeye zorlayan nedenler, çoklu travmaların görülmesine sebep olmakta, bu çoklu travmalarla beraber geline ülkedeki yaşam koşulları, sığınma politikası ve insan haklarına verilen değer, mültecilerin kaderini tayin etmede önemli unsurlar olarak rol almaktadır. Mülteciler genellikle geldikleri ülkede travmalar nedeni ile ihtiyaç duydukları psiko-sosyal destek yerine ülkedeki kötü yaşam koşulları içinde çaresiz bırakılmaktadır. Üstelik geline ülkede mültecilerin kendi ayakları üzerinde durmasına yardımcı olacak ve sosyal işlevselliklerini harekete geçirecek olan çalışma hakkı da genellikle verilmemektedir.”

Stanley'e (1977, s. 620) göre mültecilerin, göç alan ülkeye yerleşebilmelerindeki ve uyumlarındaki başarı ya da başarısızlıkları o ülkedeki hükümetlerin ve toplumların tutumlarına, göç politikalarına, göçmen-mültecilere yönelik yerleşme ve destek programlarına ve son olarak göçmen-mültecilerin fizik ve ruh sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcılıklarına bağlı olmaktadır.

Mültecilerin göç ettikleri ülkeye uyumu ise on yıllık bir süreçte farklılıklar

göstermektedir. Stein'e göre (1981, s. 326) mültecilerin göç ettikleri ülkeye "zaman boyutunda uyumu" "ilk birkaç ay", "ilk bir iki yıl", "dört beş yıl sonra" ve "10 yıl sonrasında" farklılık gösterebilmektedir. Buna göre; ilk birkaç ay yitirdikleriyle yüzleşen mülteciler bir iki yıl içinde yitirdiklerini yeniden elde etmek için çaba içerisine girmektedirler. Bu dönemde mültecilerin çoğu işlerini değiştirmekte, başlangıçta oturdukları semtlerden mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları semtlere doğru gitmeye başlamaktadırlar. 4-5 yıl sonra ise mülteciler uyum sürecini büyük ölçüde tamamlamaktadırlar. Direnme ve kararlılık kaybolmakta, umutsuzluk ortaya çıkmakta ve kişi yaşamı ve statüsündeki değişiklikleri kabullenmektedir. Zaman içerisinde çoğu hayatından bezmekte ve yabancılaşmaktadır. On yılın ardından kalıcı yerleşim tamamlandıktan sonra, statü düşmesini kabul etmek istememektedirler. Bu nedenle yeni ülkelerindeki kurumlarından çok fazla beklentileri ortaya çıkmaktadır.

Yeni yaşayacakları ortama uyum sağlama çabası içerisinde olan mültecilerin davranış biçimleri ve beklentilerinin benzerleri ile örtüştüğü görülmektedir. Yine aynı şekilde farklı bir nüfusu ülkesinde barındırmak zorunda kalan göç alan toplumların davranış biçimleri, algı ve kaygılarının da benzerleri ile ortak özellik taşıdığı görülmektedir. Mülteci davranışı boyutunda Castles ve Miller'e (2008, s. 18) göre;

"Göç eden insanların gelenekleriyle, dinleriyle, alışkanlıklarıyla farklı olantoplumlardangeldiklerini,farklıdillerikonuştuklarını ve kültürel pratiklerinin farklı olduğunu; gittikleri ülkelerde genellikle düşük sosyal statülü iş kollarında yoğunlaştıklarını; ağırlıklı olarak düşük gelir grubundaki insanların yaşadığı yerlerde toplumdan ayrı bir yaşam sürdürdüklerini; kültürel olarak dillerinin ve kültürlerinin bazı unsurlarını en az birkaç kuşak boyunca koruduklarını göstermektedir."

Ayrıca veriler kadın ve çocukların mülteci popülasyonunun ortalama %80'ini oluşturduğunu (Simurg, 2007), özellikle kadınların belirsizlik ortamını sevmediklerini, gelecek gördükleri ülkede kalıcı olarak kalmayı tercih ettiklerini (Erdoğan, 2014, s. 30), belli bir sürenin üstünde bir yerde kalındığında, çocukları okula başlayıp kendileri de iş bulduklarında kolay kolay ülkelere geri dönmediklerini (Erdoğan, 2014, s. 18), göç ettikleri ülkeye yerleştiklerini ve yeni ülkede etnik azınlık oluşturduklarını göstermektedir. Castles ve Miller'e (2008, ss. 18-21) göre; göç alan toplumların davranış biçimleri boyutundaki veriler ise

“Mültecilerin göç alan toplumların belli kesimlerinin sert tepkisini çektiğini; göç sonucunun ağırlıklı olarak çok boyutlu toplumsal değişim ve ekonomik yapılanma olarak kendini gösterdiğini; hayat koşulları değişmekte olan insanların sıklıkla yeni gelenleri güvensizlik nedeni olarak algıladığını; toplumun yaygın algısının, bu insanların kendi mesleklerini aldıkları, ev fiyatlarını yukarıya çektikleri ve sosyal hizmetlere aşırı yük getirdikleri yönünde olduğunu; toplum tarafından işsizliğin, hastalığın ve suçun nedeni olarak görüldüklerini; toplumu huzursuz eden ve yabancı düşmanlığına yönelten konuların başında işini ve/veya gelir seviyesini kaybetme korkusunun geldiğini göstermektedir.”

Sonuç olarak, çeşitli nedenlerle gerçekleşen göç farklı kültürlerin karşılaşmasına neden olmakta ve farklı kültürlerle sahip insanların bir arada yaşamlarını sürdürme zorunluluğu uyum sağlama süreciyle birlikte zaman zaman uyumsuzluk ve çatışma boyutuna varan önemli sorunlara da gebe olabilmektedir. Bu sorunlar kültürlerarası iletişimin önündeki engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan uyum sorunları, iletişim engelleri ve bu engelleri aşma yolları bugün göç alan pek çok toplumun öncelikli konularından birini oluşturmaktadır. Uluslararası göç olgusunun evrensel olarak ortaya çıkardığı en önemli sorunların başında farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamaları, farklılıklarla baş etmeleri ve iletişim engellerini aşma konusu gelmektedir.

Suriyeli Mülteci Krizi ve Türkiye'deki Suriyeliler

Suriyeli Mülteci Krizi

15 Mart 2011 tarihinde, Arap Baharı olarak bilinen gösteriler ile başlayan Suriye Krizi'nde Nisan ayı itibariyle ortaya çıkan çatışma ortamı ülkeyi bir iç savaşa doğru sürüklemiş, iç savaşın ülke geneline yayılması ve hayatın yaşanmaz duruma gelmesiyle birlikte kendilerini risk altında hisseden, temel ihtiyaçlarını ve güvenliklerini karşılayamaz duruma düşen Suriyeliler çareyi ülkelerini terk etmekte bulmuşlardır.

Suriye'de yaşanan gelişmeler neticesinde yaşanan kitlesel iç ve dış göç, dünyanın en büyük insani krizlerinden birisini yaratmıştır. Bu krizle birlikte, Nisan ayında Suriye'den Türkiye'ye doğru sığınmacı akını başlamış, 29 Nisan 2011 tarihinde ilk kabile Türkiye topraklarına

giriş yapmıştır. Suriye Krizi'nde dört yılda BM'nin resmi rakamlarına göre altı milyona yakın Suriyeli evlerini terk ederek ülke içinde güvenli bölgelere yerleşmiştir. Dört milyona yakın insan ise ülke dışına göç etmek durumunda kalmıştır. BMMYK'nın verilerine göre 15 Haziran 2015 tarihi itibarıyla bunlardan "1.772.535'i Türkiye", "1.174.690'ı Lübnan", "629.128'i Ürdün", "249.266'sı Irak" ve "134.329'u Mısır" olmak üzere beş komşu ülkede yoğunlaşmıştır. Suriye ile güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye, toplu göç hareketlerinin başladığı tarihten itibaren krizden etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı politikası" izlemiş ve dört yıl içerisinde %44'lük kabul oranı ile Suriye'ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli sığınmacıyı ağırlayan ülke durumuna gelmiştir.

Türkiye'ye gelen Suriyeliler ilkaşamada sadece sınır illerinde ve kamplarda ikamet etmişlerdir. İç savaşın uzaması ile kamp sayısı yetersiz kalmaya başlamış, kamplardan bağımsız olarak bir kısım Suriyeli kamplar yerine, sınır illerinde veya ilçelerinde akrabalarının yanında ya da kiraladıkları evlerde ikamet etmeyi tercih etmeye başlamışlardır (Güçtürk, 2014). Bu durum, süreç içerisinde sayılarındaki büyük orandaki artışla birlikte ülkenin neredeyse tamamına dağılımlarına neden olmuştur. İç savaşın uzaması ise göç hareketlerini daha da artırmıştır.

Zaman içerisinde Suriyelilerin %85'i kamp dışındaki illerde yerel halk ile birlikte yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Savaşın süresinin uzaması, Suriye'den gelen göç dalgasını beklentinin çok ötesine çıkarmıştır. Türkiye, mevcut durum itibarıyla iki milyona yakın Suriyeliyi sınırları içerisinde misafir etmekte, geniş kapsamlı bir mülteci krizi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Özellikle sınır illerinde yaşayan yaklaşık on milyonluk nüfus bir anda iki milyona yaklaşan bir nüfusu ağırlamak durumunda kalmıştır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16).

Kısa vadeli değerlendirmeler Suriye içerisindeki silahlı çatışma ve güvensizlik ortamının 2015 yılında da artarak devam edeceği ve bir antlaşmasının sağlanamayacağını işaret etmektedir. Daha uzun vadeli değerlendirmeler ise mevcut krizin 3-4 yıl daha devam edebileceği, krizin düşüşe geçişi ve ülkede tam anlamıyla istikrarın sağlanmasının 8-10 yılı bulabileceği yönündedir.

Bütün bu gelişmelerin neticesinde, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısı her geçen gün yükselmekte, gelenlerin de süreç içerisinde ülkede kalma eğilimleri sürekli artmaktadır. Bu durum göçün doğasına uygun bir biçimde evrensel olarak dünyanın başka yerlerinde de gözlemlenen ve

beklenen bir durum olarak görülmele birlikte bugün Suriye'deki iç savaş sona erse dahi, Suriyelilerin büyük bir kısmının, yıkılan yerleşim yerleri tekrar yaşanabilir hale getirilene kadar ülkelerine dönmeyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca BM'nin dünyanın farklı coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk, 2014). Erdoğan'a (2014, s. 6) göre;

“Evrensel olarak her geçen gün yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanlar, özellikle de ülkeleri daha kötü koşullara sahipse, savaş ortamı varsa, geldikleri ülkede kalmayı tercih etmektedirler. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler, ülkelerinde barış ve huzur ortamı sağlanırsa geri dönebileceklerini söyleseler de bunun kısa ve orta vadede imkânsızlaştığını da kabul etmektedirler. Yani Türkiye'deki Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün geri dönmeme ve sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı tercih etme olasılıkları oldukça yüksektir.”

Bütün bu gelişmeler toplumsal boyutta hem Türk halkı hem de Suriyeliler nezdinde başta sosyal uyum politikaları olmak üzere pek çok tedbirin alınmasını zorunlu bir ihtiyaç haline getirmiştir. Sağlıklı ve uygulanabilir politikaların üretilmesi için ise öncelikle göç eden ve göç alan toplum dinamiklerinin analiz edilmesine, davranış, beklenti, algı ve kaygılarının tespit edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Raporun bu bölümünde yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilen evrensel mülteci davranışları ve göçü kabul eden toplumların davranışının Türkiye'deki Suriyeliler için de geçerli olup olmadığı araştırılacaktır.

Suriyeli Mültecilerin Göç Hareketi (Tanımlama)

Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle oluşan göç hareketi; nedenleri itibariyle “siyasi”, şekli itibariyle “kitlesele”, taşıdığı şartlar itibariyle “zorunlu” (22,5 milyonluk nüfusun büyük bölümü tehlike altında olup, dört milyon insan yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalmıştır.), coğrafi sınırlar itibariyle bir “dış göç” (BM'ye göre bir yıldan daha fazla süre ile gerçekleştirilmiş yer değiştirme ve yerleşme hareketi dış göç olarak kabul edilmektedir) hareketidir.

Evrensel Mülteci Profili ve Türkiye'deki Suriyeli Profili

Uluslararası boyuttaki zorunlu göç ile birlikte dil, din, gelenek, kültür vb. pek çok açıdan birbirinden tümüyle farklı geçmişlere sahip bireyler aynı

ortamda yaşamlarını sürdürmek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum çok çeşitli iletişim ve uyum sorunlarını beraberinde getirmekte; zamanla çözümü zorlaşan sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Aksoy, 2012, s. 297).

Türkiye’deki Suriyeli profilinin evrensel mülteci profili ile benzer özellikler taşıyıp taşımadığını belirlemek için öncelikle evrensel mülteci profiline temel teşkil edebilecek toplumsal verilere ilişkin bulgular incelenmiştir. Ardından Türkiye’de Suriyelilere yönelik olarak yapılan saha araştırmalarının bulguları incelenmek suretiyle Türkiye’deki Suriyeli profili çıkarılmıştır. İnceleme sonuçları Tablo-1’de gösterilmiştir.

Tablo 1 : Evrensel Mülteci Profili ve Türkiye’deki Suriyeli Profili

Özellikler	Evrensel Mülteci Profili	Türkiye’deki Suriyeli Profili
Dilleri farklıdır	*	**
Kültürleri farklıdır	*	**
Yaşam tarzları farklıdır	*	**
Sosyo-ekonomik düzeyleri düşüktür	*	**
Mülteci nüfusu içerisinde kadın ve çocuk oranı yüksektir	*	**
Eğitim seviyesi düşüktür	*	**

Kaynak :

* Castles ve Miller (2008, s. 18); Simurg (2007)

** AFAD (2014, s. 24); AFAD (2013, ss. 25-26); Erdoğan (2014, s. 28); Sanduvac (2013, s. 25); Kanat ve Ustun (2015, ss. 23-24); Oytun ve Gündoğar (2015, ss. 16-17)

Evrensel mülteci profili incelendiğinde, mültecilerin ağırlıklı olarak farklı dil, kültür ve yaşam tarzına sahip oldukları, sosyo ekonomik düzeylerinin düşük olduğu, sığınma talebinde bulunan nüfus içerisinde kadın ve çocuk oranının yüksek olduğu ve eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Türkiye’de geçici sığınma altındaki Suriyelilerin profili incelendiğinde de Suriyelilerin evrensel mülteci profili ile benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Mültecilere Tanınan Uluslararası Haklar ve Suriyelilere Sağlanan İmkanlar

Göçmen ve mültecilere farklı uluslararası statüler verilmesi ve bu bağlamda söz konusu kişilerin haklarının tanımlanması (Kartal, 2013, s. 69) 1951 Cenevre Sözleşmesi ile sağlanmıştır. Türkiye'nin mülteciler konusundaki uluslararası yükümlülükleri de Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol çerçevesinde belirlenmiştir. Ancak, Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ndeki "coğrafi çekincesi" nedeni ile Türkiye sadece Avrupa'dan gelen insanları "mülteci" statüsünde kabul etmekte, Avrupa ülkeleri dışından gelenleri ise "sığınmacı" olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu coğrafi çekince ve milli mevzuatımızda getirilen "Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle" açıklamasını ihtiva eden sınırlama nedeni ile Türkiye'deki Suriyelilere, "mülteci" statüsü verilememektedir (Güçtürk, 2014).

Türkiye tarihinde 1991 yılında Irak'tan Saddam Hüseyin rejiminden kaçan yaklaşık 500.000 Kürt'ün sığınma hareketinde (İçduygu, 2015) kullanılan sığınmacı tanımlaması ise uluslararası bir koruma statüsü olmaması nedeniyle Suriyeliler için yetersiz kalmıştır. Başlangıçta kısa süreli bir nüfus hareketi olacağı öngörüsü çerçevesinde Türkiye, Suriyelileri "misafir" olarak nitelendirmiş, ancak sürenin uzaması ve misafir tanımının da uluslararası hukukta bir karşılığının olmaması (Güçtürk, 2014) ülkeyi uluslararası koruma statüleri ile uyumlu olacak yeni hukuki arayışlara yönlendirmiştir.

Bu arayışlar çerçevesinde, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile benzer koşullar altında Avrupa ülkeleri dışından gelen kişilere ilişkin yeni bir düzenleme yapılarak "şartlı mülteci" statüsü getirilmiştir. Ayrıca, mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyecek durumda olan yabancı ya da vatansız kişiye ise "ikincil koruma" statüsü getirilmiştir. Şartlı mülteci statüsü, mülteci statüsü ile benzer şekilde bireysel başvuru sonucu bireylerin tek tek elde edebileceği bireysel bir statü (Dil, 2014) olarak tanımlanmıştır. Bireysel durum değerlendirmesi yapılmasının zorluğu nedeniyle kitlesel göçlerde, "geçici koruma" olarak ifade edilen uluslararası bir koruma statüsü uygulanmaktadır. Dört yıllık bir zaman zarfında sayıları 2 milyona ulaşan Suriyelinin her biri tarafından bireysel başvuru yapılması ve uzun araştırmalar neticesinde şartlı mülteciliğe kabul edilmelerinin zorluğu nedeniyle 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile kollektif bir statü olan "geçici koruma statüsü"nü işletilmesi yoluna

gidilmiş ve Türkiye’de kayıt olan Suriyeliler “geçici koruma” statüsünde değerlendirilmiştir.

Türkiye’deki Suriyelilere şartlı mülteci veya geçici koruma statüsü ile tanınan imkanların evrensel mülteci hakları ile benzer özellikler taşıyıp taşımadığını belirlemek için uluslararası mevzuat ve milli mevzuatımızda sağlanan hak ve imkanlar incelenmiştir. İnceleme neticesinde tespit edilen evrensel mülteci hakları ile Türkiye’deki Suriyelilere tanınan imkanlara ilişkin veriler Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo 2 : Evrensel Mülteci Hakları ve Türkiye’deki Suriyelilere Tanınan İmkanlar

	Evrensel Mülteci Hakları	Türkiye’deki Suriyelilere Tanınan İmkanlar
Zorla geri gönderilmeme hakkı/ zorla geri gönderilmeye karşı koruma imkanı	* (Hak)	** (imkan)
İnsani standartlarda muamele hakkı	* (Hak)	**
Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı/imkanı	* (Hak)	** (İmkan)
Eğitim hizmetlerinden yararlanma hakkı/imkanı	* (Hak)	** (İmkan)
Seyahat edebilme hakkı/imkanı	* (Hak)	** (İmkan)
Çalışma izni hakkı/imkanı	* (Hak)	-
Ticari iş yeri açma hakkı/imkanı	* (Hak)	** (imkan)
Sosyal güvenlik hakkı/imkanı	* (Hak)	-
Oturma izni, konut edinme hakkı/ imkanı	* (Hak)	** (İmkan)
Vatandaşlık hakkı/imkanı	* (Hak)	-

Kaynak:

* BM (1948); BM (1951); BM (1966); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1970); BM (1969).

** Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013); Geçici Koruma Yönetmeliği (2014); İskân Kanunu (1934, mülga); İçişleri Bakanlığı (1994); Toksöz, Erdoğan ve Kaşka (2012, ss. 25-29).

Türkiye'deki Suriyelilere evrensel mülteci hakları içerisinde yer alan insani standartlarda muamele hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı ve seyahat edebilme hakkının bir hak olarak değil ama imkan olarak sağlanmaktadır. Suriyeliler herhangi bir sınırlama olmaksızın ülke içerisinde seyahat edebilmekte ve ikamet edebilmektedirler. Ayrıca, geçici koruma statüsü ile zorla geri gönderilmeye karşı koruma imkanı sağlanmıştır. Eğitim imkanı kamplarla sınırlı olmakla birlikte imkanların iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Diğer önemli mültecilik haklarından olan çalışma izni konusunda kısmi bir düzenleme getirilmiştir. Sosyal güvenlik imkanı ve vatandaşlık imkanı ise mevcut değildir.

Türkiye'deki Suriyelilerin Sosyal Uyum ve Beklentileri

Türkiye'de bulunan Suriyeliler, kamplarda ve kamp dışında yaşamaktadırlar. Kamplarda yaşayanların büyük kısmı, refah ve sosyal imkânlar açısından kamp dışındakilere göre daha iyi durumdadır. Buna karşın Suriyelilerin yaklaşık %85'lik kısmı kamp dışında yaşamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı sorunların esas boyutunu kamp dışında, şehir merkezlerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Şehirlerde yaşayan sığınmacıların sosyal uyumunda birçok sorun yaşanmaktadır. Öncelikle kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen göç dalgası, gün geçtikçe kalıcı bir hâl almaktadır. Bu durum göç eden ve göçü kabul eden insanların psikolojilerini ve tepkilerini kaçınılmaz olarak etkilemektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 10).

Zorunlu göçlerdeki evrensel mülteci davranışı ile mültecilerin göç ettikleri ülkeye zaman boyutunda uyumlarına ilişkin olarak Stein (1981, s. 326) tarafından yapılan araştırmalar çerçevesinde elde edilen parametreler Suriyelilerin içerisinde buldukları psiko-sosyal geçiş süreci hakkında yorum yapılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu teoriden yola çıkarak ülkemizdeki Suriyelilerin Türkiye'ye zaman boyutunda uyumunun 4-5 yıl zaman aralığına denk geldiği görülmektedir. Evrensel göçmen davranışları bu dönemdeki mültecilerin uyum sürecini büyük ölçüde tamamlamış olmaları gerektiğini referans göstermektedir.

Mevcut duruma bakıldığında, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin hayatın genel akışı içerisinde kısmen bu süreci yaşamaya başlamakla birlikte sistematik olarak sosyal uyum sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlayamadığını göstermektedir. İlk dört yıldaki geçiş sürecinin henüz sağlıklı bir şekilde tamamlanmamış olduğu ve Suriyelilerin beklentilerinin

belli alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin uyum ve beklentilerine ilişkin olarak Erdoğan (2014, s. 7) tarafından yapılan saha araştırmasının bulgularına göre;

“Suriyelilerin Türkiye’de olmaktan memnun ve mutlu oldukları, mümkünse ülkelerine geri dönmek istedikleri ancak bu ihtimalin her geçen gün azaldığını ifade ettikleri, çalışma hakkı istedikleri, çocuklarının eğitim alamamasından rahatsız oldukları, Cenevre Anlaşmasına Türkiye’nin koyduğu ve Suriyelilerin bu nedenle mülteci olmalarını engelleyen coğrafi çekincenin kaldırılmasını talep ettikleri, her geçen gün Türkiye’de kalmaya daha sıcak baktıkları, Türkiye vatandaşlık verirse kabul etmeye sıcak baktıkları görülmektedir.”

Suriyelilerin beklentilerinde özellikle “çalışma hayatına entegrasyon” ve “çocuklarının eğitimi” konusunun öncelikli konular arasında yer aldığı görülmektedir.

Toplumsal Kabul

Türk toplumunun Suriyelilere yönelik davranışı ve kaygılarının evrensel olarak göç alan toplumların davranışı ve kaygıları ile benzer özellikler taşıyıp taşımadığını belirlemek için göç alan toplum davranışları ve Türk toplumunun davranışı, algı ve kaygılarına ilişkin araştırma bulguları incelenmiştir. Elde edilen bilgiler Tablo-3’de gösterilmiştir.

Tablo 3 : Göç Alan Toplum Davranışı ve Türk Toplumunun Davranışı

	Evrensel göç alan toplum davranışı ve kaygıları	Türk toplumunun davranışı, algı ve kaygıları
Toplum mülteci ile arasına kültürel mesafe koyar	*	**
Demografik kaygılar ortaya çıkar	*	**
İş kaybetme ve gelir kaybı kaygısı yaşanır	*	**

Ekonomik kaygı (ev fiyatlarının yükselmesi, sosyal hizmetlere yük getirmesi vb.) yaşanır	*	**
Mülteciler toplumda ortaya çıkan bazı hastalıkların nedeni olarak görülür	*	**
Mülteciler suçun nedeni olarak görülür	*	**
Mültecilere karşı güvensizlik vardır	*	**

Kaynak :

* Castles ve Miller (2008, s. 18); Simurg (2007).

** Zencir ve Davas (2014, s. 52); Erdoğan (2014, s. 19); Oytun ve Gündoğar (2015, ss. 16-17); Karaca ve Doğan (2014, ss. 51-52).

Göç alan toplumların mültecilere dönük davranışları incelendiğinde; toplumların mültecilere büyük oranda kültürel mesafe koydukları, demografik açıdan kaygı duydukları, özellikle iş kaybetme ve gelir kaybı kaygısı yaşadıklarını, ev fiyatlarının yükselmesine bağlı olarak ekonomik kaygı duydukları görülmektedir. Toplumlarda, mültecilerin sosyal hizmetlere yük getirdiği ve kamu hizmetlerinde aksamalara neden olduğu düşüncesi hakim olmaktadır. Bunların dışında sıklıkla hastalıkların ve suçun nedeni olarak görülmekte ve neticede mültecilere karşı güvensizlik duyulmaktadır. Bu bakış açısı mültecilerin toplumsal uyumunu güçleştirmektedir.

Toplumun Suriyelilere bakışına gelince araştırma bulguları; Türkiye'de Suriyeliler konusunda zaman zaman ırkçılığa, yabancı düşmanlığına, nefrete varacak olumsuz tavırlara rağmen genelde "toplumsal kabul" düzeyinin olağanüstü yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2014, s. 5). Ancak yüksek kabul oranına rağmen toplumun bazı alanlara ilişkin tavrı ve kaygısı araştırmalarda çok net olarak ortaya çıkmaktadır. Erdoğan (2014, ss. 24-35) tarafından yapılan araştırmanın bulguları;

"Toplumun Suriyeliler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu (%45,3), Suriyeli çocukların eğitimi konusuna sıcak baktığını (%72,5), Suriyelilerin ekonomiye getirdiği yükün

önemsendiği ve ekonominin zarar gördüğü düşüncesinin hakim olduğunu (%70,8), halkın yarıya yakının sürekli çalışma iznine sıcak bakmadığını (%47,4), geçici çalışma izni konusuna nispeten daha sıcak bakıldığını (%32), Suriyelilere vatandaşlık verilmesine sıcak bakılmadığını (%84,5), Suriyelilerin güvenlik riski oluşturduklarının düşünüldüğünü (%62,3), toplumun yarıya yakının Suriyelerin ülkelerine geri dönmelerini beklediğini (%45,1), Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacaklarına inanmadıklarını (%66,9) ortaya koymaktadır.”

Kitlesel göç hareketlerinde göçü kabul eden toplumların evrensel kabul davranışları ile Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bulgular karşılaştırıldığında Türk toplumunun Suriyeli sığınmacıları kabulüne ilişkin davranışlarının bazı istisnalar dışında evrensel nitelik gösterdiği görülmektedir. Daha kapsamlı değerlendirmeler yapabilmek için zorunlu göçün Suriyeliler ve Türkiye üzerindeki toplumsal etkilerinin daha kapsamlı olarak analiz edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Göçün Türkiye’deki Suriyeliler ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Türkiye, Suriyeli mülteci krizinden siyasi, toplumsal ve ekonomik olarak etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Suriyelilerin sığınmak için Türkiye’yi tercih etmesi Türkiye’de hukuktan dış politikaya, güvenlikten sağlığa, eğitimden istihdama, ekonomiden kültüre toplumsal yapının tümünde kendini hissettiren yeni bir olguyu ortaya çıkarmıştır (Koyuncu, 2014). Krizin başlarında savaştan “etkilenen” konumunda olan Suriyeliler, artık Türkiye sosyal denkleminde “etkileyen” duruma gelmişlerdir (Karaca, 2013, s. 72).

Raporda, Suriyelilerin Türkiye’ye etkileri; toplumsal, ekonomik (işgücü piyasasına etkileri ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir), siyasi ve güvenlik ile temel hizmetler boyutuyla incelenmiş ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkilerini analitik bir gözle inceleyebilmek, mülteci krizinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilmek, iç ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri değerlendirebilmek maksadıyla SWOT analizleri yapılmıştır.

Suriyelilerin Toplumsal Etkileri

Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin olarak yapılan saha araştırmalarında bölgede Suriyelilere yönelik olumsuz tepkinin en önemli nedenlerinin

başında Suriyeliler ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunların (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16) geldiği görülmekte, bu durum toplumsal etki boyutunda kabul ve uyum sürecinin zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Farklılıklara çabuk adapte olabilen genç ve çocuk nüfusun varlığı ve nüfusun olayın akışı nedeniyle mecburiyetten de olsa günlük yaşama entegre olma potansiyeli ise sosyal uyum sürecinin güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Bunların dışında özellikle sınır illerde yerel halk ile aynı etnik köken veya mezhebe sahip olan Suriyelilerin toplumsal kabulü daha hızlı olmakta bu durum bu yönüyle sürecin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Suriyelilerin toplumsal boyutta sağladığı fırsatlar ise evliliğin toplumsal kaynaşma araçlarından birisi olması ve göç sonrası oluşan çok kültürlülük olarak görülmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal etkileri boyutunda risk/tehditlerin fırsatlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Risk/tehditleri ise kendi içerisinde toplumsal tehdit algıları, bireysel tehdit algıları, kente yönelik tehdit algıları ve Suriyelilere yönelik tehditler olarak sınıflandırmak mümkündür.

Toplumsal Tehdit Algıları: Suriyeliler ağırlıklı olarak bölge ilerinde yoğun olarak yerleşmiş durumdadırlar. İllerde yaşayan Suriyeli nüfusun il nüfusuna oranı ile yerel halkın Suriyelileri tehdit olarak görme ve güvensizlik hissi arasında doğru orantılı bir ilişki görülmektedir. Yani, Suriyeli nüfus oranı yükseldikçe, tehdit algısı artmaktadır. Suriyelilerin etnik köken, mezhep, din gibi demografik verileri ile ilin sosyal dokusu arasında ise ters orantılı bir ilişki görülmektedir. Yani, Suriyelilerin demografik verileri ilin sosyal dokusundan farklılaştıkça yerel halkın Suriyelileri tehdit olarak görme ve güvensizlik hissi artmaktadır. Bu durum bazı illerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 25) körüklemektedir.

Bireysel Tehdit Algıları: Farklı kültür ve yaşam tarzı kökenli nedenlerden ötürü bölgede gayri resmi evliliklerde, Suriyeli gelinlerden kaynaklı boşanmalarda artış olduğu görülmektedir. Çok eşlilik (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16) ve nüfusa kaydedilemeyen çocukların varlığı ise diğer bir sorun sahasını teşkil etmektedir. Bütün bu durumlar, başta kadınlar olmak üzere halkın Suriyeli kadınlara yönelik tepkisini artırmakta toplumsal kabulü güçleştirmektedir.

Kente Yönelik Tehdit Algıları: Suriyelilerin düşük kira ödemek için genelde merkeze uzak mahalleleri tercih etmesi çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmadaki artışa neden olmakta Suriyelilerin merkeze uzak mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmeleri ise uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

Suriyelilere Yönelik Tehdit/Riskler: Resmi nikâhı olmayan Suriyeli gelinlerin hukuki statülerinin korunamaması, Suriyelilerle evlendirme konusunun maddi çıkar sağlama (başlık parası vb.) aracına dönüşmesi (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16), Suriyeli kadınlar tarafından evliliğin kurtuluş olarak görülmesi, bu evliliklerden doğan çocukların nüfusa kayıt ettirilememesi neticesinde ortaya çıkan vatansız çocuklar, kayıp nesil oluşma riski, kadın ve çocuk istismarı, Suriyeli aileler tarafından çocuklarının eğitim yerine çalışmalarının tercih edilmesi ve çocuk işçiliği özellikle Suriyeli kadınlar ve çocuklara ilişkin tehdit/riskleri oluşturmaktadır.

Türkiye’deki Suriyelilerin toplumsal etkilerini belirlemek amacıyla yapılan SWOT Analizi Tablo-4’de sunulmuştur.

Tablo 4 : Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal Etkilerine ilişkin SWOT Analizi²

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Aynı etnik köken • Aynı mezhep • Nüfusun günlük yaşama entegre olma potansiyeli • Nüfusun büyük bölümünün farklılıklara daha çabuk uyum sağlayan çocuk ve genç nüfustan oluşması 	<ul style="list-style-type: none"> • Farklı dil • Farklı kültür • Farklı yaşam tarzı (Erken yaşta evlilik, çok eşlilik vb.) • Farklı etnik köken • Farklı mezhep

2 SWOT analizine esas olan bilgiler kurumların resmi rakamları, sivil toplum örgütleri, düşünce kuruluşları, araştırma merkezlerinin konuyla ilgili rapor ve saha araştırmalarından elde edilen bulgulardan istifade edilerek geliştirilmiştir.

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">•Evliliğin toplumsal kaynaşma araçlarından birisi olması•Çok kültürlülük	<p>Toplumsal tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none">•İlin sosyal, kültürel ve ahlaki dokusunda değişim•İlin nüfus yoğunluğunda artış•İlin demografik yapısında değişim•Etnik ve mezhepsel kutuplaşmalardaki artış•Toplumsal kaygı ve güvensizlik hissindeki artış <p>Bireysel tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none">•Gayri resmi evlilikler•Suriyeli gelinlerden kaynaklı boşanmalar•Nüfusa kaydedilemeyen vatansız çocuklar•Halkın Suriyeli kadınlara yönelik artan tepkisi <p>Kente yönelik tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none">•Çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmadaki artış <p>Suriyelilere yönelik tehditler</p> <ul style="list-style-type: none">•Resmi nikahı olmayan Suriyeli gelinlerin hukuki statülerinin korunamaması•Kadın ve çocuk istismarı•Evlendirme konusunun maddi çıkar sağlama aracına dönüşmesi•Evliliğin kurtuluş olarak görülmesi•Çocuk işçiliği•Kayıp nesil oluşma riski

Kaynak:

Oytun ve Gündoğar (2015, s. 16-17); Dinçer ve ark. (2013, ss. 33-35); UN (2015, s. 23); AFAD (2014, s. 75); Sanduvac (2013, s. 6); Zencir ve Davas (2014, s. 56).

Suriyelilerin Ekonomik Etkileri

Suriyelilerin Türkiye üzerindeki ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablonun söz konusu olduğu görülmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 17). Ekonomik etkinin en zayıf yönünü Suriyeliler için ödenen yüksek maliyet oluşturmaktadır. Dünyanın ve Türkiye'nin gördüğü en ciddi insani krizlerinden birisi olan Suriyeli Mülteci Krizi'nde Türkiye AFAD Başkanlığının resmi rakamlarına göre bu güne kadar 5,6 milyar dolar harcama yapmıştır. Türkiye'nin her 17 dolarlık yardımına karşılık, BM dahil uluslararası camianın verdiği destek ise yalnızca 1 dolar olmuştur. Uluslararası kuruluş ve ülkelerin yaptığı yardım Türkiye'nin yardımlarının yalnızca 17'de 1'i olarak gerçekleşmiştir (Oktay, 2014, s. 1). Bu maliyetin paylaşılmasında ise dış dünyanın desteği 2014 yılı itibariyle 200 milyon dolar olmuştur. Uluslararası mali desteğin yetersizliği Suriyelilerin Türkiye üzerindeki ekonomik etkilerinin ikinci zayıf yönünü oluşturmaktadır.

Ekonomik açıdan diğer bir zayıf yön ise Suriyelilerin büyük çoğunluğunun alt gelir seviyesinde ve düşük eğitim düzeyindeki insanlardan oluşmasıdır. Bilimsel araştırmalar eğitim düzeyi ile kalkınmanın unsurları olan ekonomik büyüme, siyasal ve toplumsal gelişme arasında doğrusal ilişki olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Çakmak, 2008, s. 33). Eğitimin bireysel (mikro) ve toplumsal (makro) düzeyde gelir yaratma etkisi (Korkmaz, 2006, s. 97) dikkate alındığında Suriyeli kadınların %64'ünün ilkökul ve altı eğitim düzeyinde olması (AFAD, 2014) ve okuma yazma bilmeyenlerin (%21) fazlalığı Suriyelilerin uzun vadede sosyal iyileşmeye ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmeye katkısının sınırlı olacağını göstermektedir. Bu durumun ise uzun vadede Türkiye'ye ciddi bir eğitim maliyeti oluşturma potansiyeli bulunmaktadır.

Mülteci krizinin yüksek maliyeti, bu maliyetin Genel Bütçeye getirdiği yük ve kaçak işletmelerden kaynaklı vergi kaybı, makro düzeydeki tehditler; sınır illerindeki kira fiyatlarındaki artış, hayat pahalılığı, yerel halk aleyhine haksız rekabet ise mikro düzeydeki tehditler olarak görülmektedir. Bu tehditlerin toplum üzerinde yarattığı algı ise Suriyelilere yönelik algı düzeyindeki riskleri oluşturmaktadır. Bölgede yapılan saha araştırmalarında halkın %70,8'sinde, Türk ekonomisinin Suriyelilerden dolayı zarar gördüğü algısının mevcut olduğu, halkın %60'ının ise Türkiye'de yoksullar varken Suriyelilere yardım yapılmasına itiraz ettiği (Erdoğan, 2014, s. 26) görülmektedir.

Diğer taraftan Suriyelilerin makro ve mikro düzeyde sağlayabileceği ekonomik fırsatlar da bulunmaktadır. Başta Halepliler olmak üzere Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan ve o pazarları iyi bilen Suriyeli tüccar ve yatırımcıların mevcudiyeti (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 18) Suriyelilerin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Bu kitlenin doğru bir şekilde tespiti, yönlendirilmesi ve teşviki ile Suriyelilerin sermaye, yatırım ve ticari bağlantılarının ekonomik fırsatlara dönüştürülebilmesi temin edilebilecektir. Bu durum beraberinde dış sermaye girişini sağlayıcı bir fırsat olabilecektir. Bununla birlikte, tüccarların Türkiye mallarını sahip oldukları ticari iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırması da ihracata sağlanabilecek katkı olarak görülmektedir. Suriyelilerin mikro düzeyde sağlayabileceği ekonomik fırsatların sınır illerinde ağırlık kazanacağı öngörülmektedir.

Suriye'de yerinden edilmiş insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması için gönderilen insani yardım malzemeleri ile Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan insani yardım malzemeleri Türkiye'deki yerel firmalardan temin edilmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 18). Bu uygulama Suriyelilerin ekonomik yükünü büyük ölçüde taşıyan sınır illerinin ekonomisine canlılık sağlamaktadır. Mersin limanının sağladığı ticari kolaylık ve Gaziantep ili başta olmak üzere illerin ticaret potansiyeli yatırımcılar için bazı illeri cazibe merkezi haline getirmektedir. Bu illerin sayısının artırılması yönünde girişimlerde bulunması faydalı olacaktır. Sonuç olarak, Suriyelilerin makro veya mikro düzeyde ekonomiye sağladıkları/sağlayacakları katkı Suriyelilere bakış açısı ve toplumsal kabulü olumlu yönde etkileyen bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşçiler üzerindeki olumsuz etkisine rağmen vasıfsız ucuz işgücündeki artış yatırımcılara ve esnafın maliyetlerine pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Suriyeli küçük işletmelerin (fırın, ayakkabı üretimi, vb.) üretime sağlayacağı katkı da mikro düzeyde diğer bir fırsat olarak görülmektedir.

Suriyelilerin Türkiye üzerindeki ekonomik etkilerini belirlemeye ilişkin olarak yapılan SWOT Analizi Tablo-5'de sunulmuştur.

Tablo 5 : Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişkin SWOT Analizi³

3 SWOT analizine esas olan bilgiler kurumların resmi rakamları, sivil toplum örgütleri, düşünce kuruluşları, araştırma merkezlerinin konuyla ilgili rapor ve saha araştırmalarından elde edilen bulgulardan istifade edilerek geliştirilmiştir.

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> •Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan ve o pazarları iyi bilen Suriyeli tüccar ve yatırımcıların varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> •Mülteci krizinin yüksek maliyeti •Uluslararası mali desteğin yetersizliği •Alt gelir grubundaki mülteci sayısının fazlalığı •Düşük eğitim düzeyindeki mülteci sayısının fazlalığı •Eğitim maliyeti
Fırsatlar	Tehditler
<p>Makro düzeydeki fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> •Suriyelilerin sermaye, yatırım ve ticari bağlantılarını Türkiye'ye taşıması, •Dış sermaye girişi •Tüccarların Türkiye mallarını sahip oldukları ticari iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırması (ihracata katkı) <p>Mikro düzeydeki fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> •İnsani yardım malzemelerinin yerel firmalardan temin edilmesinin sınır illerinin ekonomisine canlılık sağlaması •Suriyeli yatırımcılar için limanın sunduğu ticaret imkanı ve bazı illerin ticaret potansiyeli •İşgücü artışının yatırımcılara sağlayacağı katkı •İşlerini Türkiye'ye taşıyan Suriyeli küçük işletmecilerin üretime katkı sağlaması •Suriyelilerin yarattığı yeni ekonomi, illere ekonomik hareketlilik getirmesi 	<p>Makro düzeydeki tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> •Mülteci krizinin yüksek maliyeti •Maliyetin Genel Bütçeye getirdiği yük •İşletmelerin kaçak olmasından kaynaklı vergi kaybı <p>Mikro düzeydeki tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> •Sınır illerindeki kira fiyatlarında artış •Sınır illerinde kiralık ev bulmada zorluk •Sınır illerinde hayat pahalılığı ve enflasyon artışı •Kaçak küçük işletme sayısındaki artış •Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında haksız rekabet <p>Algı düzeyindeki riskler</p> <ul style="list-style-type: none"> •Halkın Türk ekonomisinin Suriyelilerden dolayı zarar gördüğü algısı •Halkın Türkiye'de yoksullar varken Suriyelilere yardım yapılmasına itirazı

Kaynak: Dinçer, O.B ve arkadaşları (2013, ss. 33-35); Oytun ve Gündoğar (2015, ss. 17-19); Erdoğan (2014, s. 26); AFAD (2013, s. 26); Sanduvac, Z.M.T. (2013, s. 17); Kanat, K.B. ve Ustun, K. (2015, s. 21); Zencir, M.ve Davas, A. (2014, s. 44)

Suriyelilerin İşgücüne (istihdama) Etkileri

Suriyelilerin işgücüne etkilerine genel olarak bakıldığında ekonomik etkilerde olduğu gibi risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablonun söz konusu olduğu görülmektedir. BMMYK verilerine göre, Suriyelilerin %42,3'ü 18-59 yaş aralığındaki çalışma çağındaki insanlardan oluşmaktadır. Bu veri, çalışma çağındaki nüfusun iş gücüne katkı sağlama potansiyeli anlamında değerlidir ve Suriyelilerin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Türkiye'de Suriyelilere verilen şartlı mülteci statüsü ile çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurma hakkı verilmiştir. Çalışma koşulları ve sürelerinin güvence altına alınması imkanı getirilmiştir. Bunun dışında ticari işyeri açabilme imkanı da sağlanmıştır.

Diğer taraftan Suriyelilerin gelir getirici bir mesleğe sahip olmamaları, eğitim düzeyinin düşük olması, çalışma izinlerine ilişkin düzenlemelerin yetersiz olması ve bölge halkının çalışma izni ile ilgili olumsuz görüşleri zayıf yönü oluşturmaktadır.

Suriyelilerin sağlayabilecekleri fırsatlara bakıldığında ise Suriyelilerin demografik verileri dikkate alındığında ağırlıklı olarak vasıfsız işgücü gerektiren tarım ve sanayi sektörü, fabrikalar vb. iş kollarında değerlendirilebilecekleri görülmektedir. Ancak bu noktada toplumsal boyuttaki hassasiyetlerin dikkate alınmasına ve yerel halkın çalışmayı tercih etmediği iş kollarındaki açığın kapatılmasına öncelik verilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Kilis, Gaziantep ve Adıyaman'da göç sonrasında işsizliğin düşmesi ve istihdam kapasitesindeki artış (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 21) diğer illere yaygınlaştırabilecek bir model olarak incelenmeye değer görülmektedir. Sınır illerindeki firmalar, işyeri sahipleri ve sanayiciler boyutunda ucuz işgücü imkanı da çalışan bakımından huzursuzluk verici bir konu olmakla birlikte işgücü piyasasına yönelik fırsatlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli kadınların %64'ünün eğitim durumları ilkökul mezunu, okuryazar veya okuryazar olmayan gruptadır (AFAD, 2014). Eğitim düzeylerinin düşük olması ve önemli bir bölümünün gelir getirici bir mesleğe sahip olmaması Suriyelilerin işgücü piyasasına etkileri boyutundaki zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Suriyelilerin işgücü piyasasına girişi/çalışma izinlerinin yasal bir çerçeveye oturtulmamış olması hukuki boyutta, bölge halkının Suriyelilere çalışma izni verilmesine ilişkin olumsuz görüşleri ise toplumsal boyutta zayıf yönleri oluşturmaktadır. Nitekim, Suriyeli

sığınmacıların dünyadaki hemen bütün kitlesel göç olaylarında olduğu gibi, yerel halkta yarattığı en önemli tedirginlik iş piyasası (Erdoğan, 2014, s. 19) konusunda ortaya çıkmaktadır. Erdoğan'a (2014, s. 19) göre;

“Dünyanın her yerinde toplu göçlerde yerel halkı huzursuz eden ve hatta yabancı düşmanlığına iten hususların başında “iş kaybetme” ya da “gelir azalması” gelmektedir. Bu nedenle evrensel olarak bütün kitlesel göç olaylarında “çalışma hakları” önemli bir yer tutmaktadır.”

Bu nedenle, Suriyeliler konusunda en yoğun olarak tartışılan konulardan birisi çalışma hakları konusudur. Yapılan araştırmalar, uzun süre yardımlarla ve mevcut birikimleri ile hayatını idame ettiren Suriyelilerin, sürenin uzaması ile birlikte çalışma hayatında yer almayı istediklerini ortaya koymaktadır.

Oytun ve Gündoğar (2015, s. 18) tarafından yapılan araştırmanın bulguları; işverenlerin Suriyelileri yerel halkın çalışmak istemediği vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarında çalıştırıldıklarını, böylece bu iş kollarındaki açığı kapattıklarını ifade ettiklerini göstermektedir. Bu husus çalışma çağındaki Suriyeli nüfusun iş gücüne katkı sağlaması bakımından fırsat olarak değerlendirilebilecek bir husus olarak görülmektedir. Diğer taraftan Suriyelilerin işgücü piyasasına ilişkin tehdit/risk oluşturabilecek alanları iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

İşgücü Piyasasına İlişkin Tehditler: Küçük çaplı işletmelerde kayıt dışı/kaçak işçi çalıştırılmasının yaygınlaşması, yapılan düzenlemelerin kayıt dışı çalıştırmaların önüne geçilmesi için yeterli gelmemesi, işgücü piyasasının uzun vadede bozulması riskini (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 17) doğurmaktadır. Ayrıca kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasındaki haksız rekabet, makro ekonomik açıdan işsizlik rakamlarının yüksekliği iş gücü piyasasına ilişkin diğer tehdit ve riskler olarak ön plana çıkmaktadır. Paraya olan ihtiyaç nedeniyle Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitime göndermekten ziyade çalışmaya yönlendirmeleri, ucuz işgücü olarak çocuk işgücünün kullanılması da bir başka riski oluşturmaktadır. Diğer taraftan konuya makro ekonomik açıdan bakıldığında Türkiye'deki işsizlik rakamlarında bir artışın olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre Ocak 2011'de işsizlik rakamı %8,8 iken Ocak 2015'de %11,3'e çıkmıştır. İşsizlik oranının yüksekliği ve Suriyeli istihdamına bağlı işsizlik oranındaki artışın ilerleyen süreçte işgücü piyasasına ilişkin tehdit oluşturabilme potansiyeli bulunmaktadır.

Toplumsal Algı Düzeyindeki Riskler: Halkın iş kaybetme kaygısı ve iş fırsatlarının ellerinden alındığı algısı (%68,9) (Erdoğan, 2014, s. 27) bu durumun gerçeklik payı ve algının toplumsal gerginlik yaratması, vasıfsız işçi ücretlerindeki yarı yarıya düşüşün halk üzerindeki olumsuz etkisi toplumsal algı düzeyindeki riskleri oluşturmaktadır. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki işgücü piyasasına etkilerini belirlemeye ilişkin olarak yapılan SWOT Analizi Tablo-6'da sunulmuştur.

Tablo 6 : Suriyelilerin İşgücü Piyasasına Etkilerine İlişkin SWOT Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none">•Nüfusun yarıya yakınının çalışma çağında olması	<ul style="list-style-type: none">•Gelir getirici bir mesleğe sahip olmama•Az eğitilmiş işgücü
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">•Çalışma çağındaki nüfusun iş gücüne katkı sağlaması imkanı•Vasıfsız işgücü gerektiren ve yerel halkın çalışmayı tercih etmediği iş kollarındaki açığın kapatılması imkanı•Bazı sektörlerde yeni işgücü girdisi sağlaması•İşyeri sahipleri, sanayiciler boyutunda ucuz işgücü imkanı•Bazı sınır illerinde işsizliğin düşmesi ve istihdam kapasitesindeki artışa ilişkin veriler	<p>İşgücü piyasasına ilişkin tehditler</p> <ul style="list-style-type: none">•Küçük çaplı işletmelerde kayıt dışı/kaçak işçi çalıştırılmasının yaygınlaşması•İşgücü piyasasının uzun vadede bozulması riski•Kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet•Makro ekonomik açıdan işsizlik rakamlarının yüksekliği•Çocuk işgücü <p>Toplumsal algı düzeyindeki riskler</p> <ul style="list-style-type: none">•Halkın iş kaybetme kaygısı ve iş fırsatlarının ellerinden alındığı algısı•Söz konusu realite ve algının toplumsal tepkiye dönüşme ihtimali ve sosyal patlama riski•Vasıfsız işçi ücretlerindeki yarı yarıya düşüşün halk üzerindeki olumsuz etkisi

Kaynak : Oytun ve Gündoğar (2015, s. 17-19), Erdoğan (2014, ss. 27-28), AFAD (2014, s. 63), AFAD (2013, s. 26), Zencir, M.ve Davas, A. (2014, ss. 44-45)

Suriyelilerin Güvenlik Üzerine Etkileri

Suriyelilerin yaşam koşullarının zorluğu ve eğitim imkânından faydalanmıyor olması uzun vadede suç oranlarındaki artış da dâhil bazı sosyal sorunlara uygun zemin hazırlamaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 20). Erdoğan'a (2014, s. 22) göre;

“Türkiye’de Suriyeliler konusu günlük hayatın ve siyasetin bir parçası haline gelmiştir. Toplumsal kabul düzeyi konusundaki olumlu tabloya rağmen son bir yılda Suriyeliler konusunda kaygı yaratacak toplumsal olaylar meydana gelmeye başlamıştır. Bu güne kadar oldukça yüksek bir toplumsal kabul gösteren ve Suriyelilere destek olmaya çalışan Türk toplumu içinde bazı grupların, süreç iyi yönetilemezse, hızla yabancı düşmanlığının yayılması, nefret üretme ve saldırılara yönelebileme ihtimali yüksektir.”

Eğitim ve gelir seviyesinin düşüklüğü, olumsuz yaşam koşulları özellikle gençler ve kadınları her tür istismara açık hale getirmektedir. Suriyelilerin yaşadığı koşullar her türlü yasa dışı işe bulaşmaları açısından müsait zemin hazırlamakta özellikle Suriyeli genç erkekleri uyuşturucu kullanımı ve satışı açısından istismara açık hale getirmektedir. Suriyelilerin belli mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmesinin uzun vadede güvenlik sorunları doğurma potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca, eğitim almamış, düşük gelir seviyesine sahip, dışlanmışlık hissi içinde kimlik bunalımı yaşayan gençlerin (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 20) ileriki dönemde neden olabileceği çeşitli güvenlik riskleri bulunmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’nin güvenliği üzerine etkileri toplumsal davranışlar boyutuyla tek başına ele alınması gereken başlıca bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Suriyelilerin Temel Hizmetler (Sağlık, eğitim, belediye hizmetleri vb.) Üzerine Etkileri

Suriyelilerin temel hizmetler alandaki etkilerini hem Suriyeliler açısından hem de halk açısından incelemek gerekmektedir. Bu yönüyle, Suriyelilerin en fazla karşılaştıkları sorun alanları barınma, sağlık ve eğitim alanında kendisini göstermektedir (Ataman, 2015, s. 29).

Sağlık Hizmeti Üzerindeki Etkileri: Kamplarda yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmetine erişim imkânı bulunmaktadır. Kamp dışında yaşayan ve çoğunluğu oluşturan gruba ise kayıt yaptırmaları halinde sağlık hizmeti ve ilaçlara ücretsiz erişim hakkı tanınmaktadır. Çeşitli sebeplerle kayıt

yaptırmayanlara ise hiçbir hak sağlanamamaktadır. Sağlık konusunda sağlanan bu imkanlar Suriyeliler boyutunda sağlanan temel hizmetlerin güçlü yönünü oluşturmaktadır. Diğer taraftan sınır illerindeki devlet hastanelerinde toplam hizmetin %30 ile %40'ı arasında bir oranda Suriyelilere hizmet vermesinden kaynaklı fiziki şartlar ve sağlık çalışanları açısından kapasite sorunu yaşanmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 20). Acil servislerin yoğunluğu ile birlikte bu durum Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ilişkin etkisinin zayıf yönünü oluşturmaktadır. Sınır illerindeki hastanelerde yaşanan kapasite sorunu nedeniyle hizmet alamadığını düşünen halkta oluşabilecek tepki, Türkiye'de görülmeyen (çocuk felci, şark çıbanı, sayısı çok azalan kızamık vb.) bazı hastalıkların yeniden ortaya çıkmasının toplum sağlığına olumsuz etkisi, Suriyelilerin acil servisleri yoğun bir şekilde kullanmalarının halkı huzursuz etmesi, halkın sağlık hizmetlerindeki aksamaların olumsuz bakışı körüklenmesi gibi durumlar ise başlıca tehdit/riskleri oluşturmaktadır.

Eğitim Üzerindeki Etkileri: Türkiye'deki Suriyeliler bakımından yaşanan en önemli sorunlardan birisi ve hatta orta ve uzun vadede belki de en önemlisi çocukların eğitime ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlardır. AFAD Başkanlığının verilerine göre, Türkiye'de 0-18 yaş grubundaki çocuk ve gençler kamplarda yaşayanların %53'ünü, kamp dışında yaşayanların %49'unu oluşturmaktadır. Buna rağmen Suriyelilerin eğitim-okullaşma oranı çok düşük düzeydedir. AFAD raporuna (2014, s. 26) göre kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların %54'ü, kamp dışında yaşayanların %61'i ilkokul mezunu ve alt eğitimlidir. Lise ve üstü eğitimliler kamplarda yaşayanların %21'i iken kamp dışında yaşayanların %19'unu oluşturmaktadır. Kadınların %64'ünün eğitim durumları ilkokul mezunu, okuryazar veya okuryazar olmayan gruptadır. UNICEF verilerine göre Türkiye'deki Suriyeli çocukların %73'ü okula gidememektedir. Kamplarda çocukların tamamı okula gidebiliyorken, şehir merkezlerinde yaşayanların sadece %10'u bu imkana sahiptir (Karaca ve Dinçer, 2013, s. 36). Kamp içinde durum nispeten iyi olsa da genelde okullaşma % 15-20 gibi bir düzeyde kalmıştır (Erdoğan, 2014, s. 13). Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların küçük bir bölümü eğitim alabilmektedir. Bunun birinci nedeni henüz bu imkanın yeterince sunulamamasıdır. Bunun kadar etkili bir diğer faktör Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitime göndermekten ziyade çalışmaya yönlendirmeleridir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 17).

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki temel hizmetlere yönelik etkilerini belirlemeye ilişkin olarak yapılan SWOT Analizi Tablo-7'de sunulmuştur.

Tablo 7 : Suriyelilerin Temel Hizmetlere Etkisine İlişkin SWOT Analizi⁴

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<p>İller boyutunda</p> <ul style="list-style-type: none"> •Sağlık, eğitim, belediye hizmetlerinde kapasite artırımı imkanı <p>Suriyeliler boyutunda</p> <ul style="list-style-type: none"> •Kamplarda yaşayanların sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişim imkanı •Kamp dışındaki Suriyelilerin kayıt yaptırmaları durumunda devlet hastanelerinden ücretsiz şekilde faydalanabilme imkanı •Pasaport ile ülkeye giriş yapanların veya ikamet izni olanların eğitim alabilme imkanı •Toplumun Suriyelilerin eğitim imkânına kavuşturulması konusuna olumlu yaklaşımı 	<p>Sağlık Hizmeti</p> <ul style="list-style-type: none"> •Sınır illerindeki devlet hastanelerinin Suriyelilere hizmet vermesinden kaynaklı fiziki şartlar ve sağlık çalışanları açısından kapasite sorunu yaşanması •Acil servislerin yoğunluğu <p>Belediye Hizmeti</p> <ul style="list-style-type: none"> •Belediye hizmetlerinin nüfus artışı karşısında yetersiz kalması •Belediyelerin bütçelerinin artan nüfus karşısında yetersiz kalması •Sınır illerindeki mevcut altyapının artan nüfus karşısında yetersiz kalması <p>Eğitim Hizmeti</p> <ul style="list-style-type: none"> •Eğitime ulaşma imkanının sınırlı olması •Eğitimde ve iletişimde dil sorunu yaşaması •Eğitim seviyesinin düşük olması <p>Trafik Hizmeti:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Suriye plakalı arabalara ceza yazılamaması

4 SWOT analizine esas olan bilgiler kurumların resmi rakamları, sivil toplum örgütleri, düşünce kuruluşları, araştırma merkezlerinin konuyla ilgili rapor ve saha araştırmalarından elde edilen bulgulardan istifade edilerek geliştirilmiştir

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">•Suriyelilerin büyük bölümünün (Kadınların %84'ü) Türkçe öğrenmek istemesi (sosyal uyum)	<p>Sağlık Hizmetleri Açısından</p> <ul style="list-style-type: none">•Sınır illerindeki hastanelerde yaşanan kapasite sorunu nedeniyle hizmet alamadığını düşünen halkta tepki oluşması,•Toplum sağlığının olumsuz etkilenmesi,•Türkiye'de görülmeyen (çocuk felci, şark çıbanı, sayısı çok azalan kızamık vb.) bazı hastalıkların yeniden ortaya çıkması,•Suriyelilerin acil servisleri yoğun bir şekilde kullanmalarının halkı huzursuz etmesi,•Halkın sağlık hizmetlerindeki aksamaların olumsuz bakışı körüklenmesi <p>Belediye Hizmetleri Açısından</p> <ul style="list-style-type: none">•Belediye hizmetlerinin nüfus artışı karşısında yetersiz kalması, <p>Eğitim hizmeti</p> <ul style="list-style-type: none">•Suriyelilerin eğitim almamasının uzun vadede sosyal etkiler açısından risk oluşturması,•Suriyelilerin üniversite eğitimine sınavsız ve gerekirse beyana dayalı olarak dâhil olması konusunda halkta çok ciddi bir direnç olması

Kaynak :

Oytun ve Gündoğar (2015, s. 20); UN (2015, s. 28); AFAD (2014, s. 66); AFAD (2013, s. 26); Kanat ve Ustun (2015, s. 22-25).

Sonuç

Sonuç olarak dünyanın ve Türkiye'nin gördüğü en ciddi mülteci krizlerinden birisi olan Suriye Mülteci Krizi'nde Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin ve bu göçü özellikle sınır illerinde kabul etmek durumunda kalan Türk toplumunun davranış, beklenti, algı ve kaygılarının evrensel nitelik taşıdığı görülmektedir.

Suriye Krizini, BM sadece büyük bir insani ve yerinden edilme krizi olarak görmemekte aynı zamanda bölge barışı ve güvenliğini tehdit eden en ciddi krizlerden birisi olarak ifade etmektedir. Krizin tam anlamıyla sonlandırmasının 10 yılı bulabileceğine ilişkin tahminler başlangıçta geçici olarak görülen zorunlu göç hareketinin kalıcılığa doğru evrilmesine neden olacak gözükmemektedir.

BM tarafından 2015 yılında Suriye'den kaçış ve uluslararası koruma hakkı arayışlarının devam edeceği öngörülmektedir (UNDP, 2015, s. 12). Suriye'de görünür bir gelecekte barışın ve huzurun tesis edilemeyeceğine ve buna bağlı olarak da zorunlu göç hareketinin devam edeceğine ilişkin ciddi emareler Suriye nüfusunun 22.5 milyon olduğu dikkate alındığında başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası camiayı mülteci krizinin boyutu itibarıyla endişelendirmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sayısı göçün doğasına uygun bir biçimde her geçen gün yükselmekte, gelenlerinde süreç içerisinde sürekli olarak kalma eğilimleri evrensel kriterlerle uyumlu bir şekilde artmaktadır.

Bugün Suriye'deki iç savaş sona erse dahi, Suriyelilerin büyük bir kısmının, yıkılan yerleşim yerleri tekrar yaşanabilir hale getirilene kadar ülkelerine dönemeyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca BM'nin dünyanın farklı coğrafyalarında yaşadığı deneyimler ve istatistikler de bize mültecilerin en az üçte birinin geri dönmeme ihtimalinin olduğunu göstermektedir (Güçtürk, 2015). Geline aşamada, Türkiye'deki Suriyelilerin ciddi bir bölümünün ülkelerine yakın veya uzak gelecekte geri dönmeme ve sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı tercih etme olasılıkları her geçen gün daha da artmaktadır.

Yapılan araştırmalar, Türkiye'de Suriyelilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymakla birlikte bazı alanlarda ciddi hassasiyetlerin de bulunduğunu göstermektedir. Bunlardan başlıcaları aşağıda özetlenmiştir.

(i) Temel kamu hizmetlerindeki (sağlık, belediye vb) aksamalar,

- (ii) Ekonomik kaygılar (iş kaybetme, gelir kaybı, kiraların yükselmesi vb.)
- (iii) Güvenlik kaygıları (asayiş, şüphe, tedirginlik, gerginlik vb.)
- (iv) Temel haklara ilişkin kaygılar (çalışma izni, oturma izni, vatandaşlık vb.)

Sonuç olarak, Türkiye'deki Suriyeli profili, Suriyelilerin beklentileri ile toplumun davranış ve kaygılarının evrensel nitelikte olduğu görülmektedir. Gerek sosyal uyum gerekse toplumsal kabulde evrensel özellikten ayrılan iki unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar toplumun Suriyelilere ilişkin yüksek kabul oranı, Suriyelilerin ise Türkiye'de olmaktan duyduğu memnuniyettir. Bu iki unsurun sürdürülebilir olması Suriyeli mülteci krizinin yabancı düşmanlığına dönüşmemesi ve toplumsal çatışma ortamına neden olmaması açısından önemli görülmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye yerleşmeleri kendiliğinden bir uyum süreci ile başlamış olmakla birlikte hukuksal açıdan ve kamu politikaları yönüyle desteklenmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Çarmıklı, 2015). Nitekim bölgede yapılan saha araştırmalarına ilişkin bulgular toplumsal kabul ile sosyal uyum sürecinin eş zamanlı ve birbirini destekleyici politikalar ile yürütülmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Toplumsal kabulün sürdürülebilir olması, nefret ve düşmanlığa dönüşmemesi için toplumun hassasiyetlerini dikkate alacak, Suriyelilerin uyumunu sağlayacak çözümlerin üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Sosyal uyum ve toplumsal kabul konusunda her iki toplumun beklentilerini dikkate alacak ve toplumsal kaygı yaratmayacak konuların başında eğitim konusunun geldiği görülmektedir.

Sosyal uyum konusunda eğitimin birinci öncelikli olarak ele alınması hem Suriyelilerin taleplerinin karşılanması hem de Türk toplumunun yüksek kabul oranı nedeniyle uygulanabilir bir politika olarak görülmektedir. Eğitim başlığında çocuk ve gençlerin eğitiminin yanı sıra Suriyeliler genelinde toplumsal uyumu kolaylaştıracak Türkçe dil eğitimine de önem ve öncelik verilmesi sosyal uyuma katkı sağlayacak önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Yetişkinlerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri ve iş bulabilmeleri için Türkçeyi bilmelerine ihtiyaç vardır. Bireyin kendini etkin bir biçimde ifade edebilmesi için ise öncelikle dil yeterliğini kazanması gerekmektedir. BMMYK Türkiye temsilcisi ile yapılan söyleşide Batchelor;

"Suriyelilere yardım etmek istiyorsanız onlara Türkçe öğretin.

Çalışabilmeleri, eğitim alabilmeleri ve günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için mutlaka dilinizi öğrenmeleri gerekiyor değerlendirilmesinde bulunmuştur.”

Brookings Enstitüsü Kıdemli Dış Politika Uzmanı ile yapılan bir başka söyleşide ise Ferris;

“Mülteciler ya ülkelerine geri dönmeli ya da başka bir üçüncü ülkeye gidebilmelidir. Beş yıl sonra hala Türkiye’de kalıyor ve Türkçe öğrenmemiş olurlarsa, kendilerini toplumun bir parçası gibi hissetmezlerse ev sahibi toplumdaki kızgınlık büyüyebilir, büyük bir etki oluşturabilecek insan hakları sorunları, güvenlik sorunları ve sosyal sorunlar ortaya çıkabilir değerlendirilmesinde bulunmuştur.”

Sosyal uyum konusunda ikinci öncelikli konunun ise çalışma hayatına katılım yani “istihdam” konusu olduğu görülmektedir. Ancak bu alanın Türk toplumunun kabulü boyutunda ciddi hassasiyetleri bulunmaktadır. Sosyal uyumun önemli diğer ayağını oluşturan istihdam konusunun çok daha detaylı ve titiz çalışmalar ve araştırmalar neticesinde hayata geçirilmesi toplumsal, ekonomik ve güvenlik boyutunda önemli görülmektedir.

Kaynakça / References

AFAD Başkanlığı, (2013). *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları*. Ankara.

AFAD Başkanlığı, (2014). *Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar Raporu*. Ankara.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *The Journal of International Social Research*, 5(20).

Ataman, H. (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?. *Görüş Dergisi*, 88, İstanbul.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1970).

Batchelor, C. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye temsilcisi ile söyleşi notu.

BM, (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyanname.

BM, (1951). Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi.

BM, (1966). Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi.

BM, (1969). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol.

Buz, S. (2003). Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(6), ISSN:1303-0256.

Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul-Mültecilik*. Ankara:SGDD

Castles, S. ve Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*.

Çarmıklı, E.Ö. (2015). Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı. *TUSİAD Görüş Dergisi; Göç ve Mültecilik Sayısı, 88*, Ankara.

Deutsche Welle, (2013). *Mülteci Sayısı*. Erişim tarihi : Mayıs 2015, <http://www.dw.de/m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1nda-yine-rekor/a-16893757>

Dil, A.N. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği Kabul Edildi. *Ankara Strateji Enstitüsü*, Erişim tarihi : Mayıs 2015, <http://www.ankarastrateji.org>

Dinçer, O. B., Karaca, S. ve Yavuz, H. (2013). Göçün İkinci Yılında Suriyeli Savaş Mağdurlar. *Analist Dergisi*, 25, Ankara

Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, E.Ö. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Brookings Enstitüsü - Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu (USAK), Ankara

Erdoğan, M.M.,(2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara

Ferris, E. Brookings Enstitüsü Kıdemli Dış Politika Uzmanı ile söyleşi notu

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

Göç Terimleri Sözlüğü, (2009). Uluslararası Göç Hukuku, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No:8, İsviçre.

Gökçan, G. ve Açıkyıldız, Ç.ve Ataman, S. (2015). Göç ve Mültecilik. Erişim tarihi. Mayıs 2015, http://multeci.net/index.php?option=com_contentveview=articleveid=58%3:goc-ve-multecilikvecatid=35%3:goc-ve-multecilikveItemid=14velang=tr .

Güçtürk, Y. (2014). *Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler*, Siyaset. Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Ankara, Erişim Tarihi. : Mayıs 2015 , <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/yorum/18059>.

Gün, Z.ve Bayraktar, F. (2008). The Role of Migration on Adjustment of Adoloscents in Turkey. *Turkish Journal of Psychiatry*, 19(2).

Gün, Z. (2011). *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*. http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/v_b%C3%B6l%C3%BCm.pdf.

İçduygu, A. (2015). Türkiye, Nereye Kadar bir Göç Ülkesi?. *Koç Üniversitesi Görüş Dergisi, Göç ve Mültecilik Sayısı, 88*, Ankara.

İçişleri Bakanlığı, (1994). Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği, Ankara.

İskân Kanunu (1934, mülga).

Kanat, K.B. ve Ustun, K. (2015). *Turkey's Syrian Refugees*. SETA Publications 49, ISBN: 978-605-4023-55-4.

Karaca, S. (2013). Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar. *Analist Dergisi, 31*, İstanbul.

Karaca, S. ve Doğan, U. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu*. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme ve Uygulama Araştırma Merkezi, Mersin.

Karaca, S. ve Dinçer, O.B. (2013). *Genişleyen ve Derinleşen Kriz Suriyeli Mülteciler*. *Analist Dergisi, 34*, İstanbul.

Karaca, S. (2013). Kayıtdışı Mülteciler, *Kayda Değer Sorunlar*. *Analist Dergisi, 31*, İstanbul.

Karal, D. (2013). Zorunlu Göçe Global Bir Bakış. *Analist Dergisi, 31*, İstanbul.

Korkmaz, A. (2006). Eğitim ve Ekonomi Arasındaki İlişkiler. *Eğitim Bilimine Giriş*, L. Küçükahmet (Ed.), Ankara:Nobel.

Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*. Konya:Çizgi.

Oktay, F. Kalkınma Programı (UNDP) Alt Bölge Kalkınma Direktörü Gustavo GONZALES ile görüşme notları.

Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu*, ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.

Öngör, Ş. (1980). Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları. Erişim Tarihi 22.04.2011 <http://tdkterim.gov.tr>, Ankara.

Sanduvac, Z.M.T. (2013). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar için Durum Analiz Raporu*. Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.

Seguin, A., (1956). Migration and Psychosomatic Disadaptation. *Psychosomatic Medicine, 18*(5).

Simurg, (2007). *Göç, Kadın ve Bedeni*. Psikiyatri- Psikoterapi, Erişim tarihi. Mayıs 2015 http://www.psikiyatripsikoterapi.com/travma_8.asp.

Stein, B. N. (1981). The Refugee Experience: Defining the parameters of a field of study. *International Migration Review, 15*(1-2)

Stanley, S. (1977). Community Mental Health Services To Minority groups : Some

Optimism, Some Pessimism. *American Psychologist*, 32(8).

Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), Ankara.

UN, (2015). *Regional Refugee ve Resilience Plan 2015-2016 Regional Strategic Overview*.

UNDP, (2015). *Regional Refugee ve Resilience Plan 2015-2016 Regional Strategic Overview In Response to the Syria Crisis*.

UNHCR, (2011). *Global Trends Report*. The UN Refugee Agency, Erişim tarihi: Mayıs 2015 <http://unhcr.org/4fd687f9.html>.

UNHCR, (2014). *Global Trends, Mid-Year Trends Report*. The UN Refugee Agency, Erişim tarihi : Mayıs 2015 <http://unhcr.org/540091d89.html>.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). Sayı : 6458.

Toksöz, G., Erdoğan, S., ve Kaşka, S. (2012). Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) yayını, Türkiye ofisi.

Zencir, M. ve Davas, A. (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. Ankara:Türk Tabipleri Birliği ISBN 978-605-5867-79-9.

Zolberg, A.R. ve Benda, P.M. (2001). *Global Migrants, Global Refugees: Problems and Solutions*. Berghahn Books, New York:Oxford